

CESTA BÍLÝM TEROREM

Kang-i Sun Chang

Z čínštiny a angličtiny přeložil a doslov napsal

František Reismüller

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Chang, Kang-i Sun, 1944-

Cesta za bílým terorem / Kang-i Sun Chang ; z čínštiny a angličtiny přeložil a doslov napsal

František Reismüller. - Vydání první. - Praha : Filozofická fakulta Univerzity Karlovy,

2021. - 1 online zdroj

Anglické resumé

ISBN 978-80-7671-028-3 (online ; pdf)

* 378.011.3-055.2 * [80(=581)+908(510)]-055.2 * 323.28 * 328/329 * 929 * (529) * (0:82-94)

Chang, Kang-i Sun, 1944-

- vysokoškolské učitelky - Spojené státy americké - 20.-21. století

- sinoložky - Spojené státy americké - 20.-21. století

- politická perzekuce - Tchaj-wan - 20. století

- Tchaj-wan - politika a vláda - 20. století

- autobiografické vzpomínky

323 - Vnitropolitický vývoj, politický život [15]

929 - Biografie [8]

Kniha vychází s podporou Mezinárodního sinologického centra
Chiang Ching-kuovy nadace (Taiwan).

Recenzovala

prof. Olga Lomová

© Kang-i Sun Chang, 2021

Translation © František Reismüller, 2021

© Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2021

Všechna práva vyhrazena

ISBN 978-80-7671-027-6 (print)

ISBN 978-80-7671-028-3 (online : pdf)

Obsah

Kniha o lásce a přátelství – slovo úvodem <i>Olga Lomová</i>	7
Poděkování	11
Prolog	13
Kapitola 1: Příběh dvou rodin	17
Kapitola 2: Incident 28. února	25
Kapitola 3: Šest let	30
Kapitola 4: Příběh mého otce	36
Kapitola 5: Na cestě do vězení	39
Kapitola 6: Nezapomenutelný pan učitel Lan, naše dobrá duše	43
Kapitola 7: Matčina zarputilost	50
Kapitola 8: Venku z vězení	54
Kapitola 9: Povstání z popela	58
Kapitola 10: Jazyková bariéra	66
Kapitola 11: Strýc Čchen Pen-ťiang a spisovatel Lü Che-žuo Strýc, jak jsem ho znala Strýc a Lü Che-žuo	75 75 82
Kapitola 12: Útěk smrti ze chřtánu	91
Kapitola 13: Kouzlo červené fazolky	98
Kapitola 14: Oběti na obou březích	107
Kapitola 15: Pragmatický průkopník	120
Kapitola 16: Odkaz Druhé tety	126
Kapitola 17: Cesta ke klasické literatuře	132
Kapitola 18: Moses a já	137
Kapitola 19: Poslední přáníčko	144
Kapitola 20: Šestnácté narozeniny mé dcery	149
Kapitola 21: Výlet na Andělský ostrov	155
Kapitola 22: Bratrova cesta na Zelený ostrov	160
Kapitola 23: Ruce mého otce	163
Historický průvodce Cestou bílým terorem <i>František Reismüller</i>	169
Poslední z kolonizátorů	170
Spojené státy jako hybatel historie Tchaj-wanu	177
Odliv mozků z Tchaj-wanu	179

Spirála tchajwanské identity	180
Vírou nejen proti jazykovému imperialismu	183
Seznam významných událostí dějin a autorčina života	187
Seznam postav a historických osobností	197
Ediční poznámka	205
Resumé	207

Kniha o lásce a přátelství – slovo úvodem

V této knize profesorka dějin čínské literatury Kang-i Sun Chang vzpomíná na své dětství a dospívání v době „bílého teroru“, jak se začalo oficiálně nazývat poválečné období Čankajškovy diktatury na Tchaj-wanu po jejím skončení a demokratické transformaci země. Narodila se v Pekingu roku 1944 a ještě za občanské války, z níž později vyšla vítězně komunistická strana, uprchla s rodiči na Tchaj-wan. Tam však byl později v době politických represí zatčen její otec a odsouzen za blíže neurčenou protistátní činnost a ona vyrůstala sama s matkou a dvěma malými bratry jako dcera politického vězně.

Autorka vypráví o strachu a sebezapření, touze po vzdělání a o útočisti nakonec nalezeném v USA. Své zážitky nezatajuje zbytečnými komentáři, věčně zaznamenává, co sama prožila, případně co slyšela od příbuzných a přátel. Příběh Kang-i Sun Chang není ojedinělý, podobá se osudům mnoha dalších čínských uprchlíků i rodilých Tchajwanců, a ve zdánlivě banálních drobnostech jejího života tak lze nahlédnout zkušenost celé generace a pochopit mnohé z dějin Tchaj-wanu. Události velkých dějin nicméně autorka zmiňuje pouze okrajově, na vysvětlenou pro nepoučeného čtenáře.

Vzpomínky Kang-i Sun Chang nejsou radostné, i když nakonec pro ni a její nejbližší vše skončilo šťastně – její matka dokázala vychovat tři malé děti v době, kdy otec byl ve vězení, a umožnit jim získat vzdělání, otec přežil desetiletý žalář, autorce se podařilo odjet studovat do USA, kde se po čase stala profesorkou prestižní americké univerzity, a její rodiče prožili šťastné stáří v USA. Svého druhu happy-end nastal i na Tchaj-wanu, když se po smrti Čankajška politický režim postupně uvolnil a diktaturu nahradily demokratické instituce. Navzdory tomu však ve čtenáři zůstává pocit smutku a nutkavá otázka: co vede lidi k tomu, aby si tak strašně a nesmyslně ubližovali, a proč jsou dějiny tak kruté?

Kniha se odvíjí v zápisech drobných zážitků a prožitků a v útržcích vzpomínek na obyčejné i neobyčejné lidi, s nimiž se autorka setkala a nadanou matku. Navzdory kruté osobní zkušenosti a brutalitě doby v jejích vzpomínkách nemá místo hořkost a nenávisť, nanejvýš lítost nad promarněnými životy. Strastiplnou životní cestu své rodiny temnými časy Kang-i Sun Chang zachycuje ve světle obyčejné lidskosti, lásky a štěstí, protože lidé se i v těžkých dobách mohou chovat slušně, pomáhat si a mít se rádi, dokážou být věrní sobě i základním morálním zásadám nezávisle na konkrétním politickém zřízení.

Vyrůstat v autoritářském režimu, navíc v pronásledované rodině, obvykle znamená kdekoliv na světě zapírat svůj původ, zahlazovat stopy „nevhodných“ rodinných svazků, mlčet a nebudit podezření moci. Na Tchaj-wanu to také znamenalo mluvit „správným“ jazykem, kterým se člověk automaticky zařadil do skupiny jasně hodnotově vymezené z hlediska moci i s ohledem na možnosti sociální mobility. Kang-i Sun Chang vzpomíná na stigmatizaci, kterou jí přinášela její mateřština, zmiňuje, jak od dětství střídala jazyky, až nakonec našla svobodu v neutrální angličtině. Anglicky autorka původně napsala i svoje memoáry. Teprve dodatečně je přepsala do čínštiny, a jak se mi osobně svěřila, psát ve své prapůvodní mateřštině pro ni vůbec nebylo snadné.

Ve vzpomínkách Kang-i Sun Chang je patrné, jak důležitou roli v jejím životě od dětství hrála literatura, zejména klasická díla světových autorů. Nalézala v ní útočiště v těžkých časech, s pomocí literatury snáze překonávala životní obtíže, podle ní formovala vlastní cestu životem. A nakonec se stala profesorkou literatury.

Literární díla jsou pro Kang-i Sun Chang těsně spjata s životem i v jejích literárněhistorických studiích. Ať píše o středověkých básnících, o poezii žánru písně cch' z doby dynastie Sung, nebo o básnících a básnířkách z doby společenské krize pozdních Mingů a dynastie Čching, vždy k těmto tématům přistupuje s vědomím, že autoři a autorky minulých dob tvořili své dílo v kontextu svých často velmi dramatických životních osudů a těžkých rozhodnutí, před které je stavěla doba. Podobnost memoárů a vědeckého díla autorky jde ještě dál, autorka se i v odborných studiích vyjadřuje se stejnou věcností a smyslem pro podstatné detaily, které nechává promlouvat samy za sebe a jen zdrženlivě, o to však přesvědčivěji, z nich odvozuje obecnější závěry.

Při četbě této knihy vzpomínek jsem si také uvědomila, že to musela být osobní zkušenost, nikoliv touha po vědecké originalitě, co předurčilo zájem profesorky Kang-i Sun Chang o ženské téma, které před lety v klasické sinologii otvírala jako jedna z prvních. Paralely mezi vědeckým zaměřením na postavy básnířek a statečných žen čínské minulosti a obdivem k matce odhodlaně a s velkým umem vzdorující životním těžkostem jsou evidentní. Vědecké dílo autorky sdílí s jejími osobními vzpomínkami také zvláštní vřocnost, s níž píše o předmětu svého zájmu, aniž by sklouzávala do sentimentality či patosu, jak se snadno stává některým až příliš „vlasteneckým“ literárním historikům z Číny.

Uměřená emocionálnita spolu se strýzlivostí a věcností popisu, smyslem pro detaily každodenního života, soustředění na intimní prostředí rodiny, směřování k dobru – to vše lze na pozadí dobových událostí a reálné zkušenosti autorky chápat jako způsob vyrovnávání se s brutalitou doby. Příběh Kang-i Sun Chang zapadá do širších souvislostí čínských dějin

19. a 20. století a autorčin styl lze chápat i v kontextu další čínské literatury reagující na dobové krize a společenský rozvrat, v nichž jednotlivci ztráceli na významu a o to víc hledali nové cesty k obraně sebe sama a základních hodnot. Dokladem budiž beletrizované vzpomínky z roku 1981 od čínské spisovatelky Jang Ťiang na její pobyt v převýchovném táboře, které jsou k dispozici i v českém překladu pod názvem *Šest historií venkovského života*. Obě autorky pojmenovávají drsnou skutečnost velmi podobným způsobem, který poskytuje příležitost kultivovat základní ctnosti pozvedající člověka z brutality doby a ponechává naději na to prožít dobrý život i v temných časech. Součástí takového dobrého života je samozřejmost závazku vůči bližním, velkorysost a obětavost, láska k rodině a přátelům, laskavost projevená při náhodných setkáních s cizími lidmi.

Témata, hodnoty a citové naladění vzpomínek na těžkou cestu od „bílého teroru“ ke svobodě ve mně v některých ohledech vyvolává reminiscence na atmosféru českého literárního biedermeieru, konkrétně dílo Boženy Němcové. V přístupu Kang-i Sun Chang je však také patrná přítomnost hodnot tradiční čínské kultury, a to bez ohledu na nevratný proces modernizace čínské společnosti ve 20. století a v případě autorky a její rodiny také příklon ke křesťanství. Autorčin smysl pro rodinu a neochvějná víra v dobro, schopnost i za těch nejtěžších životních okolností hledat soulad skrze krásné a prosté mezilidské vztahy, důraz na kladné lidské vlastnosti, jako je vytrvalost a pracovitost, věrnost, ochota pomáhat bližním, laskavost – to vše připomíná také „humánnost“ (*žen*), „smysl pro správné“ (*i*), „věrnost“ (*čung*) a další konfuciánské ctnosti, stejně jako „citovost“ (*čching*) charakteristickou pro čínskou kulturu 17. a 18. století, kterou se profesorka Kang-i Sun Chang tak ráda zabývá ve vědecké práci. Vzpomínky této tchajwanské ženy tak zároveň otevírají čtenáři autentický pohled na čínskou kulturu v dialogu s moderní civilizací a v univerzálním směřování k lidskosti.

Vranov nad Dyjí, 18. 8. 2020
Olga Lomová

Poděkování

Při psaní této knihy jsem se zavázala mnoha lidem, kterým bych zde ráda vyjádřila svůj vděk.

V první řadě děkuji mému otci Paulu Sunovi (1919–2007) a mé matce Yu-chen Chen Sun (1922–1997) za jejich lásku a podporu, které mi poskytli během všech těch složitých let. Jsem také hluboce vděčná mému manželovi C. C. Changovi. Bylo to jeho dlouhodobé nadšení a představitost, které my pomohly dát sbohem stínům minulosti. Také bych ráda poděkovala svým bratrům, K. C. mu a Michaelovi, za to, že se mou sdíleli své zkušenosti. Kromě toho jsem se mnohému naučila z rozhovorů s mými učiteli a přáteli, mezi které patří Yu-kung Kao, Frederick W. Mote, Chin-shing Huang, David Der-wei Wang, Matthew Towns, Victoria Wu Sancillio, Jessica Moyer, Sher-shiueh Li, Ming-ju Fan, Ayling Wang, Chi-hsiang Lee, Liao Chih-feng, Chen-main Wang, Jianmei Liu, Jeongsoo Shin, Zhengguo Kang, Michael Holquist, Elise Snyder, Richard H. Brodhead, Stanley Weinstein, Edwin McClellan, Harold Bloom, Jane Levin, Wolfgang Kubin, John Treat, Jing Tsu, John F. Setaro, Haun Saussy a spousta dalších. Jsem jim všem vděčná za jejich přátelství a nejrůznější pomoc v průběhu let.

Velice zavázaná jsem Františku Reismüllerovi za jeho pečlivou a intenzivní práci na českém překladu této knihy. A zvláštní díky bych chtěla vyjádřit profesorce Olze Lomové za to, že se zasloužila o zahájení tohoto překladatelského projektu.

Prolog

Můj otec pocházel ze severočínského Tiencinu, matka byla Tchajwanka. Ve třicátých letech minulého století odjeli oba studovat do Japonska a tam se v Tokiu seznámili. Během čínsko-japonské války si prošli mnohými útrapami, aby se nakonec zpátky v Tiencinu vzali.

V roce 1944 v Pekingu jsem se narodila já, a když mi byly dva roky, nasedli jsme na parník, přepluli moře a dorazili na Tchaj-wan. O rok později se udál takzvaný incident 28. února, a když mi ještě nebylo ani šest, zavřeli otce na deset let do vězení. To bylo právě období bílého teroru na Tchaj-wanu.

Není to vlastně tak dlouho, co mí rodiče zemřeli. Najednou mi došlo, že by se toho dalo ještě tolik povědět o všech těch zkouškách a těžkostech, kterými si za ta léta naše rodina prošla: Něco o nezapomenutelném přátelství na život a na smrt, o magickém osudu, který spojil dva lidi z protilehlých břehů jednoho moře, o síle a slabosti lidského charakteru i o morálním růstu lidské osobnosti.

Tato kniha zaznamenává pravdivé příběhy, které prožili mí příbuzní a známí na Tchaj-wanu před více než šedesáti lety během takzvaného bílého teroru. Jednou z postav je můj otec Sun Jü-kuang, či Paul Sun, jak zní jeho pozdější anglické jméno, který byl mezi roky 1950 a 1960 nespravedlivě ve vězení. Když se konečně vrátil domů, bylo mi už skoro šestnáct. A o řadu let později celá rodina emigrovala do Spojených států amerických.

Ve skutečnosti je ale tento text především o konečném sbohem bílému teroru. Přestože se následující kapitoly nějakým způsobem vztahují k jeho nelidskosti, nejedná se o politicky motivovanou literaturu ani o něco na způsob takzvané literatury jizev, jak se na konci sedmdesátých let v Čínské lidové republice nazýval literární proud odhalující tragédie Kulturní revoluce. Naopak, tato kniha je o vděku. Jak moc jsem vděčná všem příbuzným a přátelům, kteří nám v době nesnází pomáhali, se však dá jen těžko vyjádřit slovy. Tito dobří lidé už byli světem z velké části zapomenuti a zároveň jsou to ti, kteří se nikdy nevymaní ze složitých osidel politiky a historie, proto jsem chtěla vyprávět především jejich příběhy.

Původně jsem tuto knihu začala psát na konci šedesátých let, když jsem emigrovala do Spojených států, ale pak jsem se více než čtyřicet let soustředila na akademickou kariéru a svůj původní tvůrčí záměr neustále odkládala. Najednou jsem se ale začala bát, že minulost zapomenou. Vzpomínky jsou jako knihy napadené hmyzem – pokud se jim nedostane ochrany a péče,

Svatební fotka autorčiných rodičů z Tiencinu, 1943.

Autorka ve čtyřech a půl měsících v Peking, 1944.

rozpadnou se. Proto mi několik mých přátel neustále připomínalo: „Pokud si nepospíšíš a svoje vzpomínky nesepíšeš, ztratíš se!“

Mezitím bylo v roce 1987 zrušeno stanné právo a z Tchaj-wanu se stala demokratická společnost. Od té doby je možné se na období bílého teroru dívat z nové perspektivy. Oblast Ma-čang-ting v Tchaj-peji, kde se konávaly popravy politických odpůrců, se dnes stala místem, kde se připomínají oběti perzekucí z padesátých let. Příběh Tchaj-wanu je příběhem velkých změn. Když se moje kolegyně Beatrice Barlett z Yaleovy univerzity, která posledních čtyřicet let učí dějiny Tchaj-wanu, dozvěděla o mých memoárech z doby bílého teroru, okomentovala to slovy: „Není to snad velice podstatná změna, že takové knihy mohou být dnes na Tchaj-wanu publikovány? Když jsem tam kdysi žila, vyslovit nahlas na veřejnosti slova dva-dva-osm, která reprezentují incident 28. února, dostalo se člověku minimálně zlých pohledů, když už ne něčeho horšího!“

Pro mě ale tato kniha také líčí proces hledání sebe samotné. Proto jsou v ní i úvahy o mém životě v USA a o tom, jak jsem konečně překonala strachy a úzkosti svého dětství. Když si dnes vybavuji minulost, zjišťuji, že jsem se toho hodně naučila. Vždycky jsem si myslela, že strasti mého mládí mě v životě o něco připravily, nyní ale zjišťuji, že byly duchovním obohacením. Jsem vděčná za ty tvrdé životní zkušenosti, protože mi dovolily rychle dospět a najít mezi svými nedostatky celistvé já. Tchajwanská básnířka Si Mu-žung (n. 1943) v roce 1984 v básni „Neúplný obsah“ napsala:

Pak porozumíš
že všechny neúplné části života
byly vždycky nenahraditelným obsahem
tvé úplné autobiografie

Tuto knihu bych chtěla věnovat památce mých rodičů, kteří cestu bílým terorem prošli s obrovskou odvahou.

Resumé

Journey Through the White Terror is an autobiography of Kang-i Sun Chang, Professor at Yale University and an internationally renowned Sinologist. The book describes the childhood and youth years of the author during the so-called White Terror period in Taiwan (1947–1987), as well as her emigration to the United States of America, where she was eventually followed by her whole family. The core of the book lies in the period of the politically motivated imprisonment of the author's father, Paul Sun, during a ten-year period of 1950–1960.

Journey Through the White Terror combines the description of historical facts about the early development of the Republic of China in Taiwan, little known to general public in the West, with a vividly narrated story about the struggles of one family in particular times. It can not only help the reader to better understand the historical conditions that formed Taiwan as an independent country, but also widen his or her general insight into the fate of Greater China in the second half of the 20th century. With its light and intriguing storytelling style, the book brings the reader a purely literary aesthetic experience as well.

The book contains photographs from the author's archive and two annexes: A list of major personal and historical events and a list of characters and historical figures.

Kang-i Sun Chang
Cesta bílým terorem

Vydala Univerzita Karlova, Filozofická fakulta,
nám. Jana Palacha 2, Praha 1

Z čínštiny a angličtiny přeložil a doslov napsal František Reismüller
Jazyková redakce Klára Kunčíková
Typografická osnova František Štorm
Sazba z písma Skolar Dušan Neumahr
Vyrobila Togga, spol. s r. o., Praha
Vydání první, Praha 2021